

מסורת הש"ס

(א) וַעֲמִי מוֹסֵ עֵינָיו מִתָּה. ד"ה ר' יהודה ור"י. (ב) לֵעֵיל בֵּיתָ. (ג) מִלֵּא שֶׁמֶשׁ, (ד) רַחֲמֵי שָׁמַיִם לִקְדָּשׁ אֲחִינוּ. חזון וכו' ומוניחם. רש"י.

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכל דבר שהא עשה: (ב) שם שדה בית הגעל: (ג) שם אלו יר"ח וכו' הרי אלו ירד: (ד) שם רבנן אלו קילו: (ה) בני מנין לוקח שהיא ג': (ו) תוב' ד"ה כנס וכו' ולא היה זמן כניסתו וכו' שדה עצמה גדלו וכו' יותר היה מיושב: (ז) ד"ה לא מה וכו' בני הא דפליגי: (ח) בא"ד וחזר בו רש"י.

מוסף רש"י

בורות. עגול. שחית. ארוך וקצר. מערות. מקורה קטן. (ע"פ ר"י).

מוסף תוספות

א. [דאן] וזו חזקה דקנין הנוכחית בנכסים שיש להם אחריות, ואין דומות זה לזה כלל, דאילו חזקת קנין הוא חזקה בגופו של קרקע כדנתן (לקמן מב). בעל גדר וכו' הרי זו חזקה, ואכילת פירות אינו קונה וכדבעין למימר בהפך. ואילו חזקת ראייה היא בהפך, דחזקה אינו ראייה, וכו', ואין חזקה אלא אכילת פירות בשופי כדרך שהבעלים אובלים. יעקבא (רש עינין). ג. דאמרין לקמן בגמ' (נ"ל): אמר רב יהודה אמר רב זו חזקה, ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים חזקתן ג' שנים מיום ליום. רש"י. ג. ולהכי אמר שהם שמונה עשר חודש דרופין. רמב"ן. ד. [ו]קאמר תמא דגמ' אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מוחיב. מוספות ז"ק כג.

חזקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא כח.

בית השלישי. מתוך שהמעין נתוכו שמשקים אותה ממנו מדיר עושה פירות מדיר וכל דבר שעושה פירות מדיר חזקתו ג' שנים מיום ליום אם החזיק בה שלש שנים שלימות אין צריך להביא שטר מכירה ואם ערערו עליה בעלים הראשונים וזה אומר מכרת לי ואבד שטרי חזקתו מועלת לו ואם לאו אין חזקתו מועלת לו לפי שכשאלמו ג' שנים לחזקה כל הראוי לנאח ממנה בג' שנים אמרו: **שדה צים הצעל.** המסתפקת במי גשמים אינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה חזקתה ג' שנים ואינה זריכה מיום ליום. ומה היא חזקתה רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים אחרונים של שנה הראשונה ושלשה חדשים ראשונים של שנה אחרונה ואמנעית שלימה שיש הממירים לזרוע לפני ראש השנה וכו' שהחזיק בה סוף שנה הראשונה ג' חדשים ויש לו עדים שזרעה בזאת ג' חדשים וכן בג' חדשים ראשונים של אחרונה הרי זו חזקת שלש שנים ראויות שאין לך אדם הרואה את חצירו שזרע את שדה לאכול פרי העשוי לשנה ושותק: **ר"ע אומר כו'.** מפרש בגמרא [נ"ל]. במאי פליגי: **בד"א.** שצריך י"ח חדש לשדה צים הצעל: **בשדה הלגן.** שכל פירותיה נלקטין צפרק צפרק אחד לפיכך צריך ג' שנים: **אצל בשדה האילן.** שפירותיה נלקטים לפרקים עננים צפרק אחד ויתים צפרק אחד ותאנה

צפרק אחר: כנס את תבואתו. יין של גפנים: **ומסק את ויטיו וכנס את קיילו.** תאנים ליקט וייבשן זה ועשה קליעות והכניסן לבית הרי זו חזקה כאלו הן ג' שנים: **גב' פלוגי אושא.** שגלתה סנהדרין לאושא כדאמרין בראש השנה (דף נ"א). עשר גליות גלתה סנהדרין כו' מבינה לאושא מאושא כו': **לא מוחיב.** לשלם אלא חצי נזק אף כאן עד גמר שנה רביעית לא היא חזקה: **ואידך** את השדה ומתקנוה לה לא היא חזקה מידי דהוה אגיר דאמר לקמן (דף נ"א): **דלא** היא חזקה משום דמימר אמר כל שיבא דכרבא טייעול בה^א וי"ל כגון שאוכלה שחת והא דאמרין (שם). אכלה שחת לא היא חזקה ה"מ כשאוכל צענין זה שאין התבואה חוזרת לבא דשיק לומר לאו לחזקת דמחזיקין איכא לפיכך לא חש למחות אצל אם אכלה שחת צענין שאין התבואה מתקלקלת כדרך שצני שצני אצל עושים צבד שהוא ירק ולא בא עדיין בשעול שלה היא חזקה ובשדה אילן דבעי רבנן דפליגי אר' ישמעאל צמרא^ב מיום ליום ג' שנים אע"פ דלא שייך התם אכלה שחת מ"מ איכא למימר כגון שזמר ומעבד העלים לעצמו ואע"ג דמתקן צבד והו כמזר כיון^ג (שמעתין) העלים לעצמו לא שייך למימר כל שיבא דכרבא טייעול בה ועוד אומר ר"י דאחזיק בה צבא^ג שנעל וגדר את השדה ונועל במפתח ואין מניח אדם ליכנס והא דאמר בגמרא (דף כט): **לוגמא** במאי קני לה ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה איכא למימר דאין נעילה מועלת אלא"כ איכא אכילה בזהה או זריעה אצל נעילה גרידא לא מהני מידי והשתא חמי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל: **שורן** י"ח חדש. תימה וכי מניינא אתא לאשמועינן וכה"ג פריך בצמא דוכחי וליכא למימר דרופין אחי לאשמועינן^ד דא"כ מאי קמ"ל רב הונא ובגמרא משמע דמתניתין לא הוה שמעינן דבעינן רופים אי לא לאשמועינן רב הונא ופי' מו"ט שמתה על זן: **בגמ' את תבואתו.** להכי קרי ליה לכרס תבואה משום דכתב (דברים כב) ותבואת הכרס ואת תינה הא דתנא תבואה קודם ויתם דיין קודם לשמן כדאמרין בלחיה נשך (ב"מ סג). הגיע זמן יין למכור ובתרי הכי קאמר הגיע זמן למכור שכן אלא כנס את קיילו אמאי תני ליה בתרי הכי הא תאנים קדמי דהא אמר בהמקביל (שם קו): חצי ניסן ואייר וחצי סיון קאיר חצי סיון ותמא^ה ונחזין^ו אב קיץ ואילו צביר היה בתשרי כדאמרין בצרכות (דף נ"א): דאמר להו רבא לרבנן צמטותא מנייכו לא תיתחזילו קמאי לא ציומי ניסן ולא ציומי תשרי ואמרין נמי בצנהדרין (דף כו): **גגז ניסן וגגז תשרי** לא שמיא גגז וה"מ באריסא ודצר מועט ואמרין בלחיה נשך (ב"מ דף עג): חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרא בתשרי ומתחרי להו צטבת מכל אלו משמע דצביר הוה בתשרי וכבר כלה הקיץ וי"ל דהא דקרי קיץ לחצי סיון ותמא וחצי אב לפי שאז עיקר יוצא של תאנים בלחין ומיהו אין קולאין אותו מן האילן עד לאחר הצביר א"כ לוקטין אותו קודם חצי סיון^ז ומניחים אותו לייבש ולא^ח זמן כניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרס והא דלא היא לקיטה חזקה כי שמא היו רגילין לייבשן בזאת שדה שגדלו שם ולכן לא היא חזקה עד שיצאם לביתו ור"ח מפרש כנס תבואתו בתשרי ומסק את יצויה בשבט וכנס קיילו בלח הרי זו חזקה מנאחת חזקה בשנה אחת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה אצל יותר מיושב אלא שיה תני להו כסדר גשמי שנה שכן רגילין עליה: **אי** מה שור המועד עד נגיחה בריעית בו^י. מכלל חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש צב"ק (דף נ"ג): **דס** וס' גבי^י דפליגי אצ"י ורבא דאמר אצ"י תמול חד מתמול תרי שלשום תלת ולא ישמרנו בעליזי אתאנן לנגיחה רביעית ורבא אמר תמול מתמול חד הוא כו' דאצ"י סבד דעד נגיחה רביעית לא מוחיב ורבא סבד דחייב צנגיחה שליטת דא"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא דקי"ל כרבא לגבי אצ"י וחזר^י (רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא צינייהו וה"ר עזרא מפרש דודאי לכו"ע לא מוחיב עד רביעית אצל בלא פליגי דלאצ"י דמפיק נגיחה רביעית מקרא דלא ישמרנו אס נגח נגיחה רביעית ציוס ג' לא מוחיב עד שיגח ציוס רביעי דלא ישמרנו קאי אימיה דומיא דתמול שלשום אצל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבא בזהה אפילו ציוס שלישי אס נגח נגיחה רביעית מוחיב: **עד** נגיחה רביעית לא מוחיב. תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגחן שלש פעמים ה"ג הוחזק שתקן בשלש שנים א"כ משלש שנים ואילן קמה ליה ברשותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' פעמים נפק ליה מתני נזק לנזק שלם ה"ג כיון שאכלה שלש שנים ולא מיהא נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא בלא טעמא הוא: אלא

חזקת הבתים ובית הברדים. פי' ר"י צר מרדכי דהא דתנן צפרק חומר בקדש (מגינה כד): עצרו הגיתות והגדים דמשמע שיש להן זמן קצוב היינו שרוב העולם דורכים או בזמן לקיטה אצל יש צני אדם שמנעיין כל השנה ודורכין צמט מעט:

חזקת הבתים והבורות והשיחין והמערות והשובכות והמרחצאות ובית הברדן ובית השלחין והעבדים וכל^א שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום ישרה^א הבעל חזקתה שלש שנים ואינן מיום ליום^ב ר' ישמעאל אומר ג' חדשים בראשונה ג' באחרונה ושנים עשר חדש באמצע הרי^ג י"ח חדש ר"ע אומר חדש בראשונה וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע הרי י"ד חדש א"ר ישמעאל בד"א בשדה לבן אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו^ה כנס את קיילו הרי אלו ג' שנים: **גב' אמר ר' יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מניין לחזקה^ו ג' שנים משור המועד מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות ינפק ל' מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד ה"ג כיון דאכלה תלת שנין נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח אי מה שור המועד יעד נגיחה רביעית לא מוחיב ה"ג עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה הכי השתא התם מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד ואידך**

בחדש אחד היא חזקה לרבי ישמעאל ונראה לר"י דלא צני רבי ישמעאל שזרע התבואה ויקצור אלא אפי' זרעה הראשון או הוא זרענה בשלשה חדשים אחרונים אפי' שלא קצרה ובהא פליגי דרבי ישמעאל סבד צענין שיהא גדל הפרי ברשותו הרבה כגון ג' חדשים והיינו פירא רבא ור"ע סבד דאין צריך שיגדל ברשותו אלא חדש אחד והיינו פירא וטא ואת"ה היאך יאה ניכר שיחזיק בה כל ג' חדשים ראשונים או אחרונים כי ציוס אחד או צב' יוכל לקצור או לזרוע וכי תימא שמנשך (דף נ"א): דלא היא חזקה משום דמימר אמר כל שיבא דכרבא טייעול בה^א וי"ל כגון שאוכלה שחת לא היא חזקה ה"מ כשאוכל צענין זה שאין התבואה חוזרת לבא דשיק לומר לאו לחזקת דמחזיקין איכא לפיכך לא חש למחות אצל אם אכלה שחת צענין שאין התבואה מתקלקלת כדרך שצני שצני אצל עושים צבד שהוא ירק ולא בא עדיין בשעול שלה היא חזקה ובשדה אילן דבעי רבנן דפליגי אר' ישמעאל צמרא^ב מיום ליום ג' שנים אע"פ דלא שייך התם אכלה שחת מ"מ איכא למימר כגון שזמר ומעבד העלים לעצמו ואע"ג דמתקן צבד והו כמזר כיון^ג (שמעתין) העלים לעצמו לא שייך למימר כל שיבא דכרבא טייעול בה ועוד אומר ר"י דאחזיק בה צבא^ג שנעל וגדר את השדה ונועל במפתח ואין מניח אדם ליכנס והא דאמר בגמרא (דף כט): **לוגמא** במאי קני לה ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה איכא למימר דאין נעילה מועלת אלא"כ איכא אכילה בזהה או זריעה אצל נעילה גרידא לא מהני מידי והשתא חמי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל: **שורן** י"ח חדש. תימה וכי מניינא אתא לאשמועינן וכה"ג פריך בצמא דוכחי וליכא למימר דרופין אחי לאשמועינן^ד דא"כ מאי קמ"ל רב הונא ובגמרא משמע דמתניתין לא הוה שמעינן דבעינן רופים אי לא לאשמועינן רב הונא ופי' מו"ט שמתה על זן: **בגמ' את תבואתו.** להכי קרי ליה לכרס תבואה משום דכתב (דברים כב) ותבואת הכרס ואת תינה הא דתנא תבואה קודם ויתם דיין קודם לשמן כדאמרין בלחיה נשך (ב"מ סג). הגיע זמן יין למכור ובתרי הכי קאמר הגיע זמן למכור שכן אלא כנס את קיילו אמאי תני ליה בתרי הכי הא תאנים קדמי דהא אמר בהמקביל (שם קו): חצי ניסן ואייר וחצי סיון קאיר חצי סיון ותמא^ה ונחזין^ו אב קיץ ואילו צביר היה בתשרי כדאמרין בצרכות (דף נ"א): דאמר להו רבא לרבנן צמטותא מנייכו לא תיתחזילו קמאי לא ציומי ניסן ולא ציומי תשרי ואמרין נמי בצנהדרין (דף כו): **גגז ניסן וגגז תשרי** לא שמיא גגז וה"מ באריסא ודצר מועט ואמרין בלחיה נשך (ב"מ דף עג): חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרא בתשרי ומתחרי להו צטבת מכל אלו משמע דצביר הוה בתשרי וכבר כלה הקיץ וי"ל דהא דקרי קיץ לחצי סיון ותמא וחצי אב לפי שאז עיקר יוצא של תאנים בלחין ומיהו אין קולאין אותו מן האילן עד לאחר הצביר א"כ לוקטין אותו קודם חצי סיון^ז ומניחים אותו לייבש ולא^ח זמן כניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרס והא דלא היא לקיטה חזקה כי שמא היו רגילין לייבשן בזאת שדה שגדלו שם ולכן לא היא חזקה עד שיצאם לביתו ור"ח מפרש כנס תבואתו בתשרי ומסק את יצויה בשבט וכנס קיילו בלח הרי זו חזקה מנאחת חזקה בשנה אחת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה אצל יותר מיושב אלא שיה תני להו כסדר גשמי שנה שכן רגילין עליה: **אי** מה שור המועד עד נגיחה בריעית בו^י. מכלל חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש צב"ק (דף נ"ג): **דס** וס' גבי^י דפליגי אצ"י ורבא דאמר אצ"י תמול חד מתמול תרי שלשום תלת ולא ישמרנו בעליזי אתאנן לנגיחה רביעית ורבא אמר תמול מתמול חד הוא כו' דאצ"י סבד דעד נגיחה רביעית לא מוחיב ורבא סבד דחייב צנגיחה שליטת דא"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא דקי"ל כרבא לגבי אצ"י וחזר^י (רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא צינייהו וה"ר עזרא מפרש דודאי לכו"ע לא מוחיב עד רביעית אצל בלא פליגי דלאצ"י דמפיק נגיחה רביעית מקרא דלא ישמרנו אס נגח נגיחה רביעית ציוס ג' לא מוחיב עד שיגח ציוס רביעי דלא ישמרנו קאי אימיה דומיא דתמול שלשום אצל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבא בזהה אפילו ציוס שלישי אס נגח נגיחה רביעית מוחיב: **עד** נגיחה רביעית לא מוחיב. תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגחן שלש פעמים ה"ג הוחזק שתקן בשלש שנים א"כ משלש שנים ואילן קמה ליה ברשותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' פעמים נפק ליה מתני נזק לנזק שלם ה"ג כיון שאכלה שלש שנים ולא מיהא נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא בלא טעמא הוא: אלא

עין משפט
גר מצוה

א א ב מיי פ"ב מהל טוען הלכה א סמג עין נ"ה טו"ש ח"מ סי' קמח סעיף א:
ב ג ד מיי פ"ו מהלכות נזקי ממון הל' א סמג עין ס"ה טו"ש ח"מ סי' שפט סעיף ה:

רבינו גרשום

חזקת הבתי: והבורות זהו עילי: שחית. ארוך וקטין: המערות. מרובעות. וכל הני עושין כדי להשקות שדותיהן מהן: ובית הברדן. והו בר של זיתים שלאחר דריסת היתים מניחין שם השמן ומסתפקין הימנו בכל יום יום: ובית השלחין. צריך להשקותו בכל יום: והעבדים. להרשותו לרקותו בשעור בהן בכל יום: וכל דבר שהוא עושה לשעון ומתעורר אני באחי לשם ולא דאיתוי שחית משתמש בו לפיכך לא מחיחי ולכן צריך שיביא עדים שראוהו משתמש בו בכל יום לפי שבאלי משתמשין בהן בכל יום: שדה בית הבעל חזקתו ג' שנים. ולא צריך שיהא משמש בו בכל יום שאם בא המערער ואמר אני באחי ולא דאיתוי משתמש בה לפיכך לא מחיחי יכול לומר לו אני הייתי משתמש בשעה שבני אדם רגילין להשתמש בשדה בית הבעל והואיל ולא מחיחי באותה שעה לא הוי מתחא: מהולכי אושא. מפרש לקמן דהיינו ר' ישמעאל: נפק ליה חזקתו חם. כדכתיב כי שור נגח הוא מתמול שלשום: וקם ליה בחזקת מועד. כדכתיב והועד בבעליז ולא ישמרנו: עד נגיחה רביעית לא מוחיב. נזק שלם: